

Final del juego - Julio Cortázar

Davant els relats de Julio Cortázar (1914-1984), el sentiment que assalta el lector no és reconèixer l'innegable domini tècnic, ni admirar l'artefacte narratiu perfectament construït, sinó impregnar-se de la revelació, intuir la percepció indicible, sentir-se satisfet de formar part del club de cronopis que han tingut accés a un coneixement diferent, a una altra dimensió: no de la literatura, sinó de la realitat. Després de llegir els seus contes, el lector ha adquirit determinats dubtes, certeses, intuïcions, s'ha immergit en una atmosfera que cap text no literari podria encomanar-li. És freqüent que els lectors de Cortázar desenvolupin una complicitat que supera la que sorgeix davant altres escriptures: comparteixen un interès similar per les empremtes que el fantàstic deixa en el que anomenem realitat; tenen en comú una mateixa obertura de percepcions.

El mateix Cortázar, modest fins a la ironia, va atribuir aquest poder que es troba més enllà de la narratologia a la neurosi: «Todo cuento breve plenamente logrado, y en especial los cuentos fantásticos, son productos neuróticos, pesadillas o alucinaciones neutralizadas mediante la objetivación y el traslado a un medio exterior al terreno neurótico». Això només es pot afirmar en primera persona; si no, qualsevol escriptor ho podria interpretar com una desqualificació. Ara bé, és cert que no costa gaire diferenciar el conte escrit amb ofici, amb una mínima aplicació de les tècniques més elementals, del conte que sorgeix de dins de l'autor com un monstre que necessita ser plasmat per ser desarmat, com un coàgul que deixa de ser amenaçador quan reposa damunt el full en blanc. L'autor necessita arribar a un estat de desplaçament, de trànsit (*ex-orbitat*, en diu Cortázar), en què es produeixi la visió que formarà el nucli del conte. I és a partir d'aquesta experiència necessàriament involuntària, semblant a l'experiència poètica tal com la pensen els romàntics, que el conte s'organitza i s'estructura: acció, trama, punt de vista, temps, carrosseria... El que fa de Cortázar un dels millors contistes de la història de la literatura és la perfecta simbiosi entre el visionari i el tècnic.

Final del juego és un dels primers grans reculls de contes de Cortázar, aparegut el 1956 a Mèxic i el 1964, en una edició augmentada, a Buenos Aires. Els contes més memorables d'aquest recull són els que fan trontollar les fronteres que creiem més establertes: les del temps (*El ídolo de las Cícladas*, *Sobremesa*) les de l'espai (*La puerta condenada*), les que diferencien ficció i realitat (*Continuidad de los parques*), les que distingeixen quotidianitat i excepció (*No se culpe a nadie*, *Las ménades*), somni i vigília (*El río*, *Relato con un fondo de agua*, *La noche boca arriba*), el jo i l'altre (*Axolotl*). L'obra de Julio Cortázar és una contínua demolició dels murs divisoris, un replantejament de les distàncies convencionals, una crítica al racionalisme del segle XVIII, a les relacions de causa-efecte, a les geografies massa ben definides. Als seus contes el nivell realista i el nivell fantàstic tenen la mateixa vigència, els mateixos drets. Integren una mateixa experiència.

Al costat dels contes de caire fantàstic destaquen els contes protagonitzats-narrats per nens (*Los venenos, Después del almuerzo, Final del juego*), on els jocs són rituals de supervivència, i on la mort està sempre latent, sense atrevir-se a manifestar-se. Són evocacions configurades des de la percepció del nen, tan fantàstica i, precisament per això, tan realista.

A la vida de Julio Cortázar -no podia ser d'altra manera- el temps tenia un valor que no coincidia amb el dels rellotges i els calendaris. Dorian Gray argentí, la seva joventut física es va mantenir fins més enllà de l'imaginable, i només es va deixar morir poc després que ho fes la seva esposa, l'escriptora Carol Dunlop. Novel·les com *Rayuela* i *Libro de Manuel*, vinculades al que aquí recordem com a juvenesa "progre", les va escriure quan vorejava, respectivament, els cinquanta i els seixanta anys. Els seus llibres més específicament i il·lusionadament polítics van aparèixer al final de la seva vida, quan estava a punt de complir els setanta i sostenia que el fi de la literatura és destruir la literatura, i que salvar una vida justifica la vida.